

Φωτεινή Νικολαΐδου

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Γ γυμνασίου

- Πλήρης σύνταξη σε στοίχιση με το κείμενο
- Μετάφραση σε στοίχιση με το κείμενο
- Μεταγραφή στη ν.ε.
- Αρχικοί χρόνοι ανωμάτων ρημάτων
- Λύσεις όλων των ασκήσεων του σχολικού και του βιβλίου του εκπαιδευτικού.
- CD με ασκήσεις, τεστ, διαγωνίσματα τριμήνων και Ιουνίου
- Θεωρητικά Γραμματικής και Συντακτικού με τη μορφή ερωτήσεων
- Ευσύνοπτοι πίνακες Ετυμολογικού, Γραμματικής, Συντακτικού

 **ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΖΗΤΗ**

Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την υπογραφή της συγγραφέως

ISBN 978-960-456-174-2

© Copyright, 2009, Εκδόσεις ΖΗΤΗ, Φωτεινή Νικολαΐδου

Διορθώσεις κειμένων: Αναστασία Γιαγκοπούλου, Φωτεινή Νικολαΐδου

Το σχέδιο για το εξώφυλλο φιλοτέχνησε ο Αλέξανδρος Τοπαλίδης

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του ελληνικού νόμου (Ν.2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Φωτοστοιχειοθεσία

Εκτύπωση

Βιβλιοδεσία

Π. ΖΗΤΗ & Στα ΟΕ

18ο χλμ Θεσ/νίκης-Περαίας

Τ.Θ. 4171 • Περαία Θεσσαλονίκης • Τ.Κ. 570 19

Τηλ.: 2392.072.222 - Fax: 2392.072.229 • e-mail: info@ziti.gr

www.ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

Αρμενοπούλου 27 - 546 35 Θεσσαλονίκη • Τηλ.: 2310-203.720 • e-mail: sales@ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ - ΕΝΩΣΗ ΕΚΔΟΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ:

Στοά του Βιβλίου (Πεσμαζόγλου 5) - 105 64 ΑΘΗΝΑ • Τηλ.-Fax: 210-3211.097

ΑΠΟΘΗΚΗ ΑΘΗΝΩΝ - ΠΩΛΗΣΗ ΧΟΝΔΡΙΚΗ:

Ασκληπιού 60 - Εξάρχεια 114 71, Αθήνα • Τηλ.-Fax: 210-3816.650 • e-mail: athina@ziti.gr

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: www.ziti.gr

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το βοηθηματικό βιβλίο λειτουργεί εφόσον είναι απλό, πλήρες και διδακτικό.

Απλό είναι όταν απαντά στα απαραίτητα με σαφήνεια και λιτότητα. Πλήρες είναι όταν καλύπτει όλες τις ανάγκες του χρήστη, όταν συμπληρώνει, επεξηγεί, λύνει απορίες, χωρίς να φορτώνει με περιττές «γνώσεις». Διδακτικό το βοηθηματικό βιβλίο είναι όταν χαρακτηρίζεται από αισθητική και στη μορφή και στο περιεχόμενο. Έν τῷ εὐ τὸ πολὺ.

Κατά τα άλλα:

Ακολουθήθηκε η δομή του σχολικού εγχειριδίου με τους εξής νεωτερισμούς.

- ✓ Πλήρης σύνταξη των κειμένων κάθε Ενότητας σε παράλληλη στοίχιση με το κείμενο.
- ✓ Τα κείμενα, εκτός από την κατά λέξη μετάφραση και την κατά παράλληλη στοίχιση με το κείμενο, παρουσιάζονται και σε μεταγραφή στη ν.ε.
- ✓ Εκτός από τις λυμένες ασκήσεις του σχολικού βιβλίου και τις πρόσθετες από το βιβλίο του καθηγητή, στο cd που συνοδεύει το βιβλίο μαθητές και διδάσκοντες θα βρουν συμπληρωματικές ασκήσεις, προτάσεις για ολιγόλεπτα τεστ και ωριαία διαγωνίσματα, αλλά και προτάσεις για τις γραπτές εξετάσεις του Ιουνίου.
- ✓ Ορισμένα θεωρητικά Γραμματικής και Συντακτικού παρουσιάζονται με τη μορφή κλιμακωτών αποριών του μαθητή, οι απαντήσεις στις οποίες ολοκληρώνουν το κεφάλαιο.
- ✓ Ορισμένα θεωρητικά κεφάλαια Ετυμολογικού, Γραμματικής και Συντακτικού παρουσιάζονται σε πίνακες.

Τέλος, καταβλήθηκε προσπάθεια ώστε το βιβλίο να γίνει όσο το δυνατόν ελαφρύτερο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Συντομογραφίες - Επεξηγήσεις στη «Σύνταξη Κειμένου»	9
Ενότητα 1. Η Ελένη και η καταστροφή της Τροίας	11
Ενότητα 2. Θυσία για την πατρίδα	33
Ενότητα 3. Η κατοχή της εξουσίας δεν εγγυάται την ευτυχία	59
Ενότητα 4. Τα πλεονεκτήματα της ειρήνης	79
Ενότητα 5. Η ισονομία των πολιτών εγγύηση της δημοκρατίας	109
Ενότητα 6. Η μουσική εξημερώνει	133
Ενότητα 7. Η επιστήμη στην υπηρεσία της άμυνας του κράτους	157
Ενότητα 8. Ένα παράδειγμα σεβασμού προς τους γονείς	181
Ενότητα 9. Οι νόμοι επισκέπτονται τον Σωκράτη στη φυλακή	205
Ενότητα 10. Μια τιμητική εξορία	235
Ενότητα 11. Επικίνδυνες συμμαχίες	259
Ενότητα 12. Θεϊκές αδυναμίες	279
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
I. Τα ανώμαλα ρήματα και η κλίση τους	307
II. Ρηματικοί πίνακες	309
Κατάλογος αρχικών χρόνων ρημάτων κατά Ενότητα	326

Η ΕΛΕΝΗ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΤΡΟΙΑΣ

(σχ. βιβλ. σελ. 8-13)

A

ΚΕΙΜΕΝΟ

Ἡρόδοτου, Ἱστορία 2.120 (διασκευή)

Ο Ηρόδοτος αναφέρει ως αιτία της αντιπαλότητας Ασίας και Ευρώπης την αρπαγή γυναικών. Η Ελένη δεν οδηγήθηκε από τον Πάρη στην Τροία γι' αυτό και οι Τρώες δεν μπορούσαν να τη δώσουν στους Έλληνες που απαιτούσαν την επιστροφή της. Κατά την προσωπική του ερμηνεία των γεγονότων η καταστροφή της Τροίας ήταν θέλημα των θεών, που αποσκοπούσαν να κάνουν φανερό στους ανθρώπους ότι οι μεγάλες αδικίες φέρνουν τον όλεθρο σ' αυτόν που τις διαπράττει.

Σύνταξη Κειμένου

<Εἰ ἐν Ἰλίῳ Ἑλένη ἦν> (= υποθετική), [ἀπέδοντο ἄν αὐτήν τοῖς
 Εμπρ. π τόπου υποκ./ρ. ρ. ρ. ἄμ. αντικ. / ρ.

Ἕλλησι οἱ Τρῶες, ἐκόντος γε ἢ| ἄκοντος Ἀλεξάνδρου].
 ἐμμ. αντικ./ρ. υποκ./ρ. κτηρμν.(ενν. μτχ. ὄντος-γεν.απόλ.υποθ.) υποκ.(ενν. μτχ. ὄντος)

[Οὐ γάρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ Πρίαμος] |οὐδὲ|
 επιρρ.π. ποσού κτηρμν./υποκ.ρ. ρ. υποκ./ρ.

[οἱ ἄλλοι Τρῶες], <ὥστε τοῖς σφετέροις σώμασι |καὶ|
 επιθ. π./Τρῶες υποκ.(ενν. ρ. ἦσαν) επιθ. π./σώμασι δοτ. αναφ.

τοῖς τέκνοις |καὶ| τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο> (συμπερασματική),
 τελ. απαρ.αντικ./ρ. ρ.

<ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοικῆ> (τελική).

υποκ./ρ.

αντικ./ρ.

ρ.

<Εἰ δὲ τοι καὶ ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ταῦτα ἐγίνωσκον> (υποθετική),

επιθ.π./χρόνοις

εμπρ. π. χρόνου

αντικ./ρ.

ρ.

<ἐπεὶ πολλοὶ | μὲν | τῶν ἄλλων Τρώων, μάλιστα

υποκ./απώλλυτο

επιθ. π./ Τρώων

γεν. διαιρ./ πολλοὶ

επιρρ.π.ποσοῦ

|δὲ| οἱ αὐτοῦ υἱεῖς, <ὅποτε συμμίσγοιεν τοῖς Ἕλλησιν>

γεν.κητ. υἱεῖς

ρ.

αντικ./ρ.

(χρονική-υποθετική), ἀπώλλυτο (χρονική), [Πρίαμος, <εἰ καὶ αὐτὸς Ἑλένη

ρ.

υποκ./ἀπέδωκεν

κτγρ.π./Πρίαμος

αντικ./ρ.

συνώκει> (παραχωρητική), ἀπέδωκεν ἄν αὐτήν Μενελάφ], <ἴνα

ρ.

ρ.

ἀμ. αντικ./ρ.

ἐμμ. αντικ./ρ.

αὐτὸς | καὶ | οἱ ὑπήκοοι αὐτοῦ ἀπαλλαγεῖεν τῶν παρόντων

υποκ./ρ.

γεν. κητ./ὑπήκοοι

ρ.

επιθ. μτχ. & επιθ. π.

κακῶν> (τελική).

αντικ./ρ.

[|Ἄλλ' | οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι] |οὐδὲ| [λέγουσιν

ρ.

αντικ./απαρ. τελ. απαρ. αποτελέσματος¹

συν. επιρρ. εναντ.μτχ.

αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες], <ὥς μὲν

υποκ./λέγουσιν & αντικ./ἐπίστευον

αντικ./λέγουσιν

ρ.

υποκ./ρ.

ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος>

υποκ./ρ.

αντικ./ρ.

ρ.

υποκ./παρασκευάζοντος

γεν. απόλ. αιτιολ. μτχ.

(αναφορική παραβολική τρόπον) <ὅπως πανωλεθρία ἀπολόμενοι

δοτ. τρόπου/ἀπολόμενοι

συν. επιρρ. τροπ. μτχ.

καταφανές τοῦτο τοῖς ἀνθρώποις ποιήσωσι> (τελική), <ὥς τῶν μεγάλων

κτγρμν./τοῦτο

αντικ. ρ.

δοτ. αντικ./καταφανές

ρ.

επιθ. π. / ἀδικημάτων

ἀδικημάτων μεγάλοι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι

γεν.αιτίας/τιμωρίαι

κτγρμν./τιμωρίαι

ρ.

υποκ./ρ.

παρὰ θεῶν> (ειδική ονοματική, ἐπεξήγηση στη λ. τοῦτο).

εμπρ. π. προέλευσης

1. Ἐνα ἀναρθρο ἀπαρέμφατο μπορεῖ νὰ χρησιμοποιεῖται ὡς προσδιορισμὸς τοῦ σκοποῦ ἢ τοῦ αποτελέσματος. Στὴν περίπτωση αὐτὴ τὸ ἀπαρέμφατο χαρακτηρίζεται ἀπαρέμφατο τοῦ αποτελέσματος. Βρίσκεται συνήθως με τὰ ἐξῆς ρήματα: αἰροῦμαι, αἰτῶ, βαίνω, δίδωμι, καταλείπω, παρέχω, πέμπω, φέρω κ.ά. π.χ. φυλάττειν (=για νὰ τοὺς φυλάγουν) παρέδωκεν αὐτοῖς τοὺς νόμους.

Γραμματική αναγνώριση λέξεων του κειμένου

Ουσιαστικά: α) πρωτόκλιτα: Ἑλένην, ἀλήθειαν, γνώμην, πανωλεθρία, τιμωρία β) δευτερόκλιτα: Ἀλεξάνδρου, Πρίαμος, τέκνοις, Μενελάω, δαιμονίου, χρόνοις, ἀνθρώποις γ) τριτόκλιτα: Ἑλλησι, σώμασι, πόλεις.

Επίθετα: α) δευτερόκλιτα: πρώτοις, κακῶν, ὑπήκοοι β) τριτόκλιτα: φρενοβλαβής, καταφανές γ) ανώμαλα: πολλοί, μεγάλων, μεγάλοι.

Αντωνυμίες: αὐτήν, σφετέροις, ταῦτα, αὐτός, αὐτοῦ, τοῦτο.

Ρήματα: ἦν, ἀπέδοντο, ἐβούλοντο, συνοικῆ, ἐγίγνωσκον, συμμίσγοιεν, ἀπώλλυντο, συνῶκει, ἀπέδωκεν ἀπαλλαγεῖεν, ἀποφαίνομαι, ποιήσωσι, εἰσί.

Μετοχές: παρόντων, λέγουσιν, παρασκευάζοντος, ἀπολόμενοι.

Απαρέμφατα: κινδυνεύειν, ἀποδοῦναι.

Επιρρήματα: οὔτω, μάλιστα.

Αρχικοί χρόνοι ρημάτων

Ενεργητική φωνή

Ενεστώτας	δέδοικα ²	δοκεῖ ³	μέλει	γινώσκω
Παρατατικός	ἔδεδοίκειν & ἔδεδιειν	ἔδόκει	ἔμελε	ἐγίγνωσκον
Μέλλοντας	δείσομαι	δόξει	μελήσει	γνώσομαι
Αόριστος	ἔδεισα	ἔδοξε	ἐμέλησε	ἔγνων
Παρακείμενος	–	δέδοκται	μεμέληκε	ἔγνωκα
Υπερσυντέλικος	–	ἐδέδοκτο	ἐμεμελήκει	ἐγνώκειν

Μέση φωνή

Ενεστώτας				γινώσκομαι
Παρατατικός				ἐγινωσκόμην
Μέλλοντας				γνωσθήσομαι
Αόριστος				ἐγνώσθην
Παρακείμενος				ἔγνωσμαι
Υπερσυντέλικος	–			ἐγνώσμην

2. δέδοικα: παρακείμενος του ρ. δίδω (= φοβούμαι) με σημασία Ενεστώτα που χρησιμοποιήθηκε έτσι από τους Αττικούς συγγραφείς.

3. δοκεῖ και μέλει: τριτοπρόσωπα ρήματα.

Κατά λέξη Μετάφραση

Εἰ ἐν Ἰλίῳ Ἑλένη ἦν, ἀπέδοντο ἄν αὐτήν τοῖς Ἕλλησι οἱ Τρῶες,
 Ἐάν στην Τροία η Ελένη βρισκόταν, θα την έδιναν πίσω στους Έλληνες οι Τρώες,
 ἐκόντος γε ἢ ἄκοντος Ἀλεξάνδρου.
 με τη θέληση βέβαια ή χωρίς τη θέληση του Πάρη.

Οὐ γάρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ Πρίαμος
 Γιατί βέβαια τόσο παράφρων δεν ήταν ο Πρίαμος

οὐδὲ οἱ ἄλλοι Τρῶες, ὥστε τοῖς σφετέροις σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις
 ούτε οι άλλοι Τρώες, ώστε τη δική τους ζωή και των παιδιών τους
 καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος
 και την πόλη τους σε κίνδυνο να ήθελαν να θέσουν, για να ζει μαζί ο Πάρης

Ἑλένη συνοικῆ.
 με την Ελένη.

Εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ταῦτα ἐγίγνωσκον,
 Ἐάν βέβαια και από τα πρώτα χρόνια είχαν αυτή τη γνώμη

ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρῶων, μάλιστα δὲ οἱ αὐτοῦ υἱεῖς,
 όταν πολλοί από τους άλλους Τρώες, κυρίως όμως οι δικοί του γιοι

ὁπότε συμμίσγοιεν τοῖς Ἕλλησιν, ἀπώλλυντο,
 κάθε φορά που συγκρούονταν με τους Έλληνες σκοτώνονταν,

Πρίαμος, εἰ καὶ αὐτὸς Ἑλένη συνῶκει,
 ο Πρίαμος, κι αν ακόμα ο ίδιος με την Ελένη συζούσε,

ἀπέδωκεν ἄν αὐτήν Μενελάῳ,
 θα την έδινε πίσω στον Μενέλαο,

ἵνα αὐτὸς καὶ οἱ ὑπήκοοι αὐτοῦ ἀπαλλαγεῖεν τῶν παρόντων κακῶν.
 με σκοπό ο ίδιος και οι υπήκοοί του να απαλλαγούν από τις παρούσες συμφορές.

Ἄλλ' οὐ γάρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι
 Διότι, αντίθετα, δεν είχαν την Ελένη ώστε να την επιστρέψουν

οὐδὲ λέγουσιν αὐτοῖς τὴν ἀλήθειαν ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες,
 ούτε, παρόλο που τους έλεγαν (οι Τρώες) την αλήθεια, τους πίστευαν οι Έλληνες,

4. Με σημασία ενεργητική: θα λάβω.

5. Νεώτατον Λεξικόν, Κων. Δ. Παπανικολάου

ὡς μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαίνομαι, τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος
ὅπως ἐγὼ πιστεύω, ἐπειδὴ ὁ θεὸς μηχανεύοταν

ὅπως πανωλεθρία ἀπολόμενοι

για να κάνουν με την ολοκληρωτική τους καταστροφή

καταφανές τούτο τοῖς ἀνθρώποις ποιήσωσι,
ολοφάνερο αυτό στους ανθρώπους,

ὡς τῶν μεγάλων ἀδικημάτων
ὅτι δηλαδή για τις μεγάλες αδικίες

μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ θεῶν.
μεγάλες είναι και οι τιμωρίες από τους θεούς.

Από τη Μετάφραση στη Μεταγραφή

Αν η Ελένη βρισκόταν στην Τροία, θα την έδιναν στους Έλληνες οι Τρώες είτε το ήθελε ο Πάρις είτε όχι. Γιατί βέβαια ο Πριάμος δεν ήταν παράφρονas ούτε και οι άλλοι Τρώες ώστε να προτιμούσαν τον κίνδυνο της ζωής τους και των παιδιών τους και της πόλης, προκειμένου να συζεί ο Αλέξανδρος με την Ελένη. Αν μάλιστα στην αρχή είχαν αποφασίσει αυτό (να μην την επιστρέψουν), όταν πολλοί Τρώες, αλλά και τα ίδια τα παιδιά του Πριάμου σκοτώνονταν, κάθε φορά που συγκρούονταν με τους Έλληνες, ο Πριάμος, κι αν ακόμα αυτός ο ίδιος συζούσε με την Ελένη, θα την παρέδιδε στον Μενέλαο, για να απαλλαγεί και ο ίδιος από τα δεινά, αλλά και οι υπήκοοί του. Δεν την είχαν όμως την Ελένη για να τη δώσουν. Κι ούτε γίνονταν πιστευτοί, παρόλο που έλεγαν στους Έλληνες την αλήθεια. Κατά τη γνώμη μου, ένα δαιμόνιο τα κανόνιζε έτσι, ώστε οι Τρώες με την ολοκληρωτική τους καταστροφή να διδάξουν στους ανθρώπους ότι για τις μεγάλες αδικίες οι θεοί στέλλουν μεγάλες τιμωρίες.

► Σχόλια:

1. Ο Ηρόδοτος πιστεύει ότι η Ελένη βρισκόταν στην Αίγυπτο. Αυτή την εκδοχή συναντάμε και στην *Ελένη* του Ευριπίδη και στην *Παλινοψία* του Σησιχόρου.
2. Μόνιμο ερμηνευτικό μοτίβο του Ηροδότου αποτελεί η θεϊκή παρέμβαση. Οι θεοί φθονούν και τιμωρούν τον άνθρωπο που υπερβαίνει τα όρια.

1. Πώς τεκμηριώνει ο Ηρόδοτος την άποψη ότι η Ελένη δεν βρισκόταν στην Τροία;

Ο Ηρόδοτος πιστεύει ότι η Ελένη δε βρισκόταν στην Τροία. Τεκμηριώνει την άποψή του με συλλογισμούς από τους οποίους προκύπτει το συμπέρασμα ότι ο βασιλιάς Πρίαμος είχε πολύ σοβαρούς πολιτικούς και προσωπικούς λόγους να παραδώσει την Ελένη στους Έλληνες, αν βέβαια βρισκόταν στην Τροία. Οι προσωπικοί λόγοι που θα ωθούσαν τον Πρίαμο στην παράδοσή της θα ήταν η προστασία της οικογένειάς του και ειδικότερα των γιών του που συμμετείχαν στον πόλεμο, εφόσον κάθε φορά που συγκρούονταν οι Τρώες με τους Έλληνες σκοτώνονταν και δικά του παιδιά (*πολλοί μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, μάλιστα δὲ οἱ αὐτοῦ υἱεῖς, ὅποτε συμμίσγοιεν τοῖς Ἑλλησιν, ἀπώλλυντο*). Και οι πολιτικοί λόγοι που θα ανάγκαζαν τον Πρίαμο να παραδώσει την Ελένη σχετίζονται με τις μεγάλες στρατιωτικές απώλειες που προξενούσαν οι επιτιθέμενοι Έλληνες στην πόλη και στους ανθρώπους, απώλειες και συμφορές που η σωφροσύνη του βασιλιά Πριάμου δε θα τις ανεχόταν για να ικανοποιηθούν προσωπικές επιθυμίες του γιου του. (*Οὐ γάρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ Πρίαμος οὐδὲ οἱ ἄλλοι Τρῶες, ὥστε τοῖς σφετέροις σώμασι καὶ τοῖς τέκνοις καὶ τῇ πόλει κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοικῆ*).

2. Πού αποδίδει ο Ηρόδοτος την αδυναμία των Τρώων να πείσουν τους Έλληνες ότι η Ελένη δε βρισκόταν στα χέρια τους;

Οι Τρώες δεν μπορούσαν να πείσουν τους Έλληνες ότι η Ελένη δε βρισκόταν στο Ίλιον. Κατά τη γνώμη του Ηροδότου αυτή η αδυναμία οφείλεται στην επέμβαση κάποιου θεού (*τοῦ δαιμονίου παρασκευάζοντος*) που επιθυμούσε με την παραδειγματικά ολοκληρωτική καταστροφή των Τρώων (*πανωλεθρία ἀπολόμενοι*) να μάθουν οι άνθρωποι ότι όποιος διαπράττει μεγάλες αδικίες θα αντιμετωπίσει πολύ σκληρή τιμωρία από τους θεούς (*τῶν μεγάλων ἀδικημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι*).

3. Με ποιο κίνητρο παρεμβαίνει το θεῖον στη διαμάχη Ελλήνων και Τρώων σύμφωνα με τον Ηρόδοτο;

Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο ο θεός παρεμβαίνει στη διαμάχη Ελλήνων και Τρώων με κίνητρο το ενδιαφέρον του για την ποιότητα της ζωής των ανθρώπων. Το θεῖον, επιθυμώντας το ηθικό κέρδος των θνητών, με την παρεμβολή του ανάμεσα στους διεκδικητές της Ελένης, αποφασίζει, μέσα από την ολοκληρωτική καταστροφή της Τροίας, να καταδείξει τη σημασία και τις συνέπειες της αδικίας και της ανθρωπίνης έπαρσης.

4. Να αναζητήσετε στην *Οδύσσεια* περιπτώσεις τιμωρίας θνητών από θεούς. Διακρίνετε διαφορές μεταξύ Ομήρου και Ηροδότου στον τρόπο παρέμβασης του *θείου*;

- α)** «Ωστόσο τώρα τον συμπαθούσαν οι θεοί, όλοι εκτός του Ποσειδώνα· αυτός σφοδρό κρεμούσε το θυμό του πάνω στον θεικό Οδυσσέα, προτού πατήσει της πατρίδας του το χώμα», α 23-25.
- β)** «Γι' αυτό και ο μέγας Εύρυτος χάθηκε πριν της ώρας του, δεν γέρασε στο αρχοντικό του· ο Απόλλων χολωμένος τον θανάτωσε, όταν εκείνος τον προκάλεσε να παραβγούν στο τόξο», θ268-270.
- γ)** «Τότε κι ο Δίας βροντά, ρίχνει στο πλοίο αστροπελέκι· γύρισε αυτό σα σβούρα σύγκορμο, μόλις το χτύπησε ο κεραυνός του Δία· γέμισε θειάφι ο τόπος, κι οι σύντροφοί μου βρέθηκαν στη θάλασσα...έτσι ο θεός τούς στέρησε τον νόστο», μ 467-471.
- δ)** «Κάποιος θεός τούς σκότωσε τους μεγαλόφρονες μνηστήρες, με την απάνθρωπή τους ύβρη οργισμένος και την κακή τους πράξη που δεν τιμούσαν άνθρωπο στη γη, ασήμαντο ή λαμπρό» ψ 70-72.
- ε)** «Ένας θεός την έσπρωξε (την Ελένη) στην άσεμνή της πράξη, η άτη που τυφλώνει δεν ήταν στην ψυχή της εξαρχής, η ολέθρια άτη που πρώτη αιτία στάθηκε και στα δικά μας πάθη»⁶, ψ 250-253.

Από τα παραδείγματα αυτά φαίνεται ότι υπάρχει διαφορά μεταξύ Ομήρου και Ηροδότου στον τρόπο παρέμβασης του *θείου*. Επειδή στο ομηρικό έργο ισχύει ένας σχεδόν απόλυτος ανθρωπομορφισμός οι ομηρικοί θεοί φέρονται σαν άνθρωποι, δηλαδή ανταμείβουν ή τιμωρούν παρακινημένοι από τις διαθέσεις τους. Αντίθετα, στο έργο του Ηροδότου οι θεοί σταθερά φροντίζουν για την δικαιοσύνη τάξη τιμωρώντας το θνητό που με τη συμπεριφορά του θα ξεπεράσει τα ανθρώπινα όρια (*ύβρις*) και θα φερθεί έτσι προκλητικά προς το θείον.

5. Πώς αντιμετωπίζονται τα ανθρώπινα σφάλματα από τον Θεό σύμφωνα με τη διδασκαλία του Χριστού;

Ο πυρήνας της χριστιανικής διδασκαλίας είναι η Αγάπη που εκφράζεται με τη μεγαθυμία (=ψυχική αβρότητα, ψυχική ευγένεια), τη συγχώρηση, τη φιλευσπλαχνία. Ο Θεός της Καινής Διαθήκης ευσπλαχνίζεται και συγχωρεί, δίνοντας έτσι σε αυτόν που κατανόησε το σφάλμα του και μεταμελήθηκε την ευκαιρία για ένα νέο ξεκίνημα ζωής.

6. Ομηρικά έπη: *Ομήρου Οδύσσεια, Α' Γυμνασίου*, ΟΕΔΒ 2001, μετάφραση Δ.Ν. Μαρωνίτης.

1. Ποια είναι η γνώμη σας για την άποψη που εκφράζει στο απόσπασμα ο Ηρόδοτος σχετικά με τον Τρωικό πόλεμο;

Η ερμηνεία του Ηρόδοτου για την αιτία και το σκοπό του τρωικού πολέμου θα λέγαμε ότι βρίσκεται πολύ κοντά στη σύγχρονη ιστορική επιστήμη, από την άποψη ότι ο Ηρόδοτος τοποθετώντας την Ελένη εκτός Τροίας, απορρίπτει την εκδοχή ότι η αρπαγή μιας γυναίκας –έστω και βασίλισσας- αποτελεί την πραγματική αιτία πολέμου. Θα μπορούσε η αρπαγή να αποτελέσει αφορμή, αλλά όχι αιτία. Ο Ηρόδοτος, υποστηρίζοντας ότι η Ελένη δεν πήγε ποτέ στο Ίλιον και με την ερμηνεία του ότι ο πόλεμος προκλήθηκε από τους θεούς για να παραδειγματίσει τον κόσμο, προσπαθεί να ερμηνεύσει τα γεγονότα ορθολογικά. Για τον Ηρόδοτο η θεολογική ερμηνεία είναι η ορθολογική γιατί, σύμφωνα με την ιδεολογία του, ο κόσμος κινείται και εξελίσσεται με τη βούληση των θεών. Παρατηρούμε λοιπόν ότι ο Ηρόδοτος με την ερμηνεία του απομακρύνθηκε αφενός από την ιστορική πλάνη, αλλά και δεν πλησίασε την επιστημονική ιστορική αλήθεια αφετέρου, όπως θεμελιώθηκε από τον ιστορικό Θουκυδίδη και ισχύει μέχρι σήμερα. Πάντως δεν πρέπει να παραλειφθεί η επισήμανση ότι η ερμηνεία του ικανοποιεί όλους αυτούς που πιστεύουν ότι κάθε γεγονός έχει και τη θεολογική του διάσταση.

2. Αφού λάβετε υπόψη τη σύγχρονη πραγματικότητα, να διατυπώσετε τη γνώμη σας σχετικά με τις προτεραιότητες στις οποίες υπακούουν οι ηγέτες, όταν καλούνται να επιλέξουν μεταξύ ειρήνης και πολέμου (ού γάρ δὴ οὕτω φρενοβλαβής ἦν...κινδυνεύειν).

Είναι πολύ δύσκολο να πει κανείς τι λαμβάνουν υπόψη τους οι ηγέτες και σε ποιες προτεραιότητες υπακούουν όταν πρόκειται να αποφασίσουν μεταξύ ειρήνης ή πολέμου. Αν εκτιμήσουμε το χαρακτηρισμό **φρενοβλαβής** (στο κείμενο χρησιμοποιείται αυτή η λέξη για να φανεί εκ του αντιθέτου πόσο σόφρων υπήρξε ο Πρίαμος) που αποδίδει ο Ηρόδοτος στον ηγέτη που προτιμά να δεινοπαθούν οι συνάνθρωποί του από το να δώσει τέλος στον πόλεμο, αν λάβουμε υπόψη και τα πολεμικά γεγονότα του 20^{ου}, αλλά, και του 21^{ου} αι. μ.Χ., φαίνεται ότι τελικά οι πολιτικές προτεραιότητες για την κήρυξη ή για τη συνέχιση ενός πολέμου ελάχιστο ρόλο διαδραματίζουν, γιατί τον πρώτο λόγο έχει η στρεβλή ψυχική και διανοητική κατάσταση του πολεμοχάρου ηγέτη. Ωστόσο, το σύγχρονο πολιτικό κριτήριο ερμηνεύει την απόφαση πολέμου όχι απόφαση ενός ηγέτη, αλλά μιας ομάδας οικονομικά ισχυρότατων σε παγκόσμιο επίπεδο ανθρώπων, που έχουν οικονομικό συμφέρον από τον πόλεμο και που χρησιμοποιούν για αυτό το σκοπό κάθε φορά έναν –φρενοβλαβή ή όχι; Ποιος να ξέρει...– ηγέτη.

Βέβαια δεν ισχύουν τα ίδια συμπεράσματα για τον ηγέτη που αμύνεται για την

εθνική σωτηρία και δεν έχει άλλη επιλογή από το να απαντήσει στον πόλεμο που έχει κηρυχθεί. Γιατί ο αμυνόμενος ηγέτης και ο λαός του, είτε κερδίσουν είτε χάσουν τον πόλεμο, δικαιώνονται από την Ιστορία. Αυτό το αίσθημα δικαίου προσπαθούν να προκαλέσουν οι ηγέτες, όταν θέλουν να υποστηρίξουν έναν επιθετικό, επεκτατικό πόλεμο, βρίσκοντας αιτιάσεις λογικοφανείς, επιχειρήματα πως τάχα κινδυνεύουν να δεχτούν επίθεση κλπ. Με αυτόν τον τρόπο, για τον υποψιασμένο πολίτη, αποδεικνύουν τις ενοχές τους για τις καταστροφικές πράξεις που επιχειρούν, αλλά και φανερώνουν τη μέθοδο με την οποία προσπαθούν να πείσουν τα έθνη να εμπλακούν προς υποστήριξή τους και συνεπώς να προβαίνουν χωρίς τύψεις στις βάρβαρες πράξεις που απαιτεί ο πόλεμος.

3. Θυμηθείτε από την *Ίλιάδα* που διδαχθήκατε πέρυσι τα σημεία που αναφέρονται στην Ελένη. Πώς παρουσιάζει την Ελένη ο Όμηρος;

- α)** Είπε η θεά (Ιρις) και τρυφερήν της βάζει επιθυμίαν του πρώτου ανδρός, της χώρας της και των γλυκών γονέων.⁷
- β)** ... κάλλιο να είχα σκοτωθεί, παρά να φύγ', οϊμένα, με τον υιόν σου, αφήνοντας τον θάλαμον, τους φίλους, τες τρυφερές ομήλικες, την μόνην θυγατέρα· αλλ' έζησα· να φθείρεται στα κλάυματα η ζωή μου.⁸
- γ)** ... μα ο κρανοσειστής Έχτορας απηλογιά δε δίνει· και τότε η Ελένη με γλυκόλογα του μίλησε και του 'πε: «Κουνιάδε εμένα της κακοέργαστης, καταραμένης σκύλας, να 'ταν τη μέρα που με γέννησεν η μάνα μου να 'ρχόταν να με σηκώσει ανεμορούφουλας κακός και να με πάρει για στο βουνό για στου πολύβογγου πελάου μακριά το κύμα, πριν όλα αυτά γενούν, να μ' έπαιρνε το κύμα να με πνίξει. Μα μια οι θεοί και τ' αποφάσισαν τέτοια κακά να γίνουν, ας ήμουν ...»⁹
- δ)** ... κι είν' άνδρας μου ο θεόμορφος Αλέξανδρος που εμένα εδώ στην Τροίαν έφερε· να 'χα πεθάνει πρώτα.¹⁰

Στο ομηρικό έργο η Ελένη παρουσιάζεται να έχει ερωτευθεί τον Αλέξανδρο και να τον έχει ακολουθήσει με τη θέλησή της (απόσπ. α και δ). Παράλληλα όμως είναι βαθιά θλιμμένη και μετανοημένη, με κατάρες για το γεγονός της γέννησής της που έγινε η αιτία τόσο μεγάλων συμφορών για δύο λαούς. Οι κατάρες κατά του

7. Γ 139-140, *Ομηρικά Έπη: Ίλιάδα, Β' Γυμνασίου*, ΟΕΔΒ 2007, Μετάφραση Ιακώβου Πολυλά.

8. Γ 173-176, *Ομηρικά Έπη: Ίλιάδα, Β' Γυμνασίου*, ΟΕΔΒ 200, Μετάφραση Ιακώβου Πολυλά.

9. Ζ 341-349, *Ομήρου Ίλιάδα, Β' Γυμνασίου*, ΟΕΔΒ 1991, Μετάφραση Ν. Καζαντζάκη - Ι. Θ. Κακριδή.

10. Ω 764-765, *Ομηρικά Έπη: Ίλιάδα, Β' Γυμνασίου*, ΟΕΔΒ 2007, Μετάφραση Ιακώβου Πολυλά.

εαυτού της δείχνουν ότι δεν αποδέχεται τον εαυτό της. Η Ελένη που εγκατέλειψε σύζυγο και παιδί, δεν είναι ο εαυτός για τον οποίο η ίδια αναλαμβάνει την ευθύνη (αποσπ. α, β, γ). Έμμεσα δηλώνει ότι η απόφασή της δεν ήταν απόφαση ψύχραιμης και συνειδητής επιλογής, αλλά συνεπαρμού και ανεξήγητης μαγείας, γι' αυτό και ερμηνεύει τη συμπεριφορά της με τη φράση *οι θεοί τ' αποφάσισαν τέτοια κακά να γίνουν* (απόσπ.γ). Ο Όμηρος παρουσιάζει την Ελένη ως πρόσωπο τραγικό, που οδηγείται σε πράξεις για τις οποίες η πραγματικότητα της αποδίδει ευθύνες, αλλά η ίδια πιστεύει ότι ενέργησε με βούληση που καθοδήγησαν οι θεοί.

Συμπληρωματικές Ερωτήσεις

1. Ποιο είναι το πορτρέτο του σώφρονα ηγέτη σύμφωνα με το κείμενο του Ηροδότου;

Ο Ηρόδοτος ερμηνεύοντας την καταστροφή της Τροίας δίνει το πορτρέτο του σώφρονα ηγέτη. Ο σοφός ηγέτης για να σώσει το λαό του οφείλει να αλλάξει γνώμη, όταν χρειάζεται, να θυσιάζει την προσωπική ευτυχία χάριν του λαού του και γενικά το μοναδικό κριτήριο των αποφάσεών του οφείλει να είναι η σωτηρία και η ευημερία των ανθρώπων των οποίων ηγείται.

B

ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ ΥΛΗΣ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑΣ Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

σχ. βιβλ. σελ. 11

1. Να σχηματίσετε ουσιαστικά ή επίθετα της α.ε. χρησιμοποιώντας τα παρακάτω συνθετικά μέρη:

σύν	+	ἔχω	→	(ουσ.)	βαρύς	+	θυμός	→	(επίθ.)
ὑπέρ	+	μέγεθος	→	(επίθ.)	ἴσος	+	βάρος	→	(επίθ.)
λόχος	+	ἄγω	→	(ουσ.)	ἄξιος	+	θαυμάζω	→	(επίθ.)
ναῦς	+	ἄρχω	→	(ουσ.)	διά	+	γράφω	→	(ουσ.)
ἐπί	+	οὐράνιος	→	(επίθ.)					

σύν	+	ἔχω	→	συνοχή
ὑπέρ	+	μέγεθος	→	ὑπερμεγέθης -ης -ες
λόχος	+	ἄγω	→	λοχαγός
ναῦς	+	ἄρχω	→	ναύαρχος
ἐπί	+	οὐράνιος	→	ἐπουράνιος-ος-ον
βαρύς	+	θυμός	→	βαρύθυμος-ος-ον
ἴσος	+	βάρος	→	ἰσοβαρής-ής-ές
ἄξιος	+	θαυμάζω	→	ἄξιοθαύμαστος-ος -ον
διά	+	γράφω	→	διαγραφή

2. Να δοθούν παράγωγα της α.ε. από τις παρακάτω σύνθετες λέξεις. Να εξετάσετε επιπλέον ποια από αυτά χρησιμοποιούνται στη ν.ε. με την ίδια ή παρόμοια σημασία.

Ρήματα	Ουσιαστικά	Ρηματικά επίθετα σε -τος ή -τέος
άτυχης → άτυχέω-ῶ	εὐγενής → εὐγένεια	διαβαίνω → διαβατέος & διαβατός
εὐεργέτης → ευεργετέω-ῶ	ἀμελής → ἀμέλεια	προτιμῶ → προτιμητέος
οἰκοδόμος → οικοδομέω-ῶ	ἀντιγράφω → ἀντιγραφή	ἀποδέχομαι → ἀποδεκτός, ἀποδεκτός
ἀσθενής → ἀσθενέω-ῶ	ἄτακτος → ἀταξία	ἐκλέγω → ἐκλεκτός, ἐκλεκτός

β) Τα σύνθετα που χρησιμοποιούνται στη ν.ε. με την ίδια ή παρόμοια σημασία είναι όλα όσα αναφέρονται στον πίνακα εκτός από τα εξής:

- 1) εὐγένεια (α.ε.) = η ευγενής καταγωγή, το να ανήκει κάποιος στην τάξη των ευγενών, ενώ ευγένεια (ν.ε.) = η αβρότητα στους τρόπους
- 2) ἀντιγραφή (α.ε.) = γραπτή απάντηση, ενώ αντιγραφή (ν.ε.) = αυτολεξεί μεταφορά κειμένου.
- 3) η λ. διαβατέος¹¹ δε χρησιμοποιείται στη ν.ε.
- 4) η λ. ἀποδεκτός δεν επέζησε στη ν.ε.
- 5) η λ. ἐκλεκτός ομοίως δεν επέζησε στη ν.ε.

3. Να χωρίσετε τις παρακάτω λέξεις σε κατηγορίες ανάλογα με το μέρος του λόγου στο οποίο ανήκει το α' συνθετικό τους (λέξη κλιτή: ουσιαστικό, επίθετο, ρήμα /λέξη άκλιτη: επίρρημα, πρόθεση, μόριο) και στη συνέχεια να γράψετε τα συνθετικά τους μέρη: *ή άποβολή, ή συγγραφή, ό συναγερμός, ό εὐγενής, ό έπιθετικός, ό φιλαλήθης, ο λιθοβόλος, ό δύσβατος, ή εύπρεπής, ή διακοπή*

Λέξη κλιτή: α) ουσιαστικό: *ό λιθοβόλος* → λίθος + βάλλω

ρήμα: *ό φιλαλήθης* → φιλέω-ῶ + ἀλήθεια.

Λέξη άκλιτη: α) επίρρημα: *ό εὐγενής* → εὖ + γένος & *ή εύπρεπής* → εὖ + πρέπω

β) πρόθεση: *ή άποβολή* → από + βάλλω,
ή συγγραφή → σύν + γράφω,
ό συναγερμός → σύν + ἀγείρω,
ό έπιθετικός → ἐπί + τίθεμαι &
ή διακοπή → διά + κόπτω

μόριο: *ό δύσβατος* → δύν + βατός.

11. Οι λέξεις διαβατέος, αποδεκτός, εκλεκτός αναζητήθηκαν στο 'Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας' Γ. Μπαμπινιώτη, Β' έκδοση, Κέντρο Λεξικολογίας 2002.

4. Να αναλυθούν οι σύνθετες λέξεις στα συνθετικά μέρη τους:

χειροποίητος → **χείρ** + **ποιέω-ῶ** μισάνθρωπος → **μισέω-ῶ** + **ἄνθρωπος**
λιθοτόμος → **λίθος** + **τέμνω** κακοδαίμων → **κακός** + **δαίμων**
πολύκαρπος → **πολύς** + **καρπός** δίδραχμον → **δύο** + **δραχμή**
ἄκρόπολις → **ἄκρα** + **πόλις** δημοκρατία → **δήμος** + **κράτος**

5. Ποια η μεταφορική σημασία των λέξεων *λιμὴν, λάμπω, ὁδός, λευκός, ὑφαίνω, φάος-ῶς* στη ν.ε.;

λιμὴν : καταφύγιο, άσυλο
λάμπω : είμαι επιφανής, διακρίνομαι, είμαι πάρα πολύ καθαρός, διαπρέπω
ὁδός : το μέσο, η μέθοδος, το σύστημα, ο τρόπος
λευκός : καθαρός, αγνός, άγραφος, ευτυχής, χαρούμενος, ευκρινής, αμόλυντος
ὑφαίνω : κατασκευάζω, μηχανορραφώ, δολοπλοκώ (την ίδια σημασία με το «εξυφαίνω»)
φάος-ῶς : γνώση, έμπνευση, διαφώτιση.

Πρόσθετες Ασκήσεις από το βιβλίο του εκπαιδευτικού

1. Να αποδώσετε τη σημασία των παρακάτω φράσεων της ν.ε. που περιλαμβάνουν τύπους του ουσ. ή φρήν: «είμαι έξω φρενών» και «έχω σώας τας φρένας».

- α) «είμαι έξω φρενών» = είμαι πολύ θυμωμένος, είμαι έξαλλος, δεν ελέγχω τον εαυτό μου.
β) «έχω σώας τας φρένας» = είμαι διανοητικά υγιής.

2. Να βρείτε σύνθετες λέξεις της ν.ε. που συνδέονται ετυμολογικά με το ρ. *οϊκέω-ῶ*.

οικοσύστημα, οικολογία, οικόπεδο, οικοδομή, οικονομία, οικότροφος, οικόσιτος, κάτοικος, κατοικία, ανοικοδόμηση, κατοικώ, περίοικος, αραιοκατηκοιμένος, πυκνοκατοικημένος κ.ά.

1. Να κλίνετε τη φράση *τῶν παρόντων κακῶν* και στους δύο αριθμούς.

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ονομαστική	τὸ παρὸν κακὸν	τὰ παρόντα κακὰ
Γενική	τοῦ παρόντος κακοῦ	τῶν παρόντων κακῶν
Δοτική	τῷ παρόντι κακῷ	τοῖς παροῦσι κακοῖς
Αιτιατική	τὸ παρὸν κακὸν	τὰ παρόντα κακὰ
Κλητική	ὦ παρὸν κακὸν	ὦ παρόντα κακὰ

2. Να βρείτε τα τριτόκλιτα επίθετα του κειμένου και να γράψετε την ονομαστική ενικού των τριῶν γενῶν τους.

ἐκόντος: ὁ ἐκῶν – ἡ ἐκοῦσα – τὸ ἐκόν

ἄκοντος: ὁ ἄκων – ἡ ἄκουσα – τὸ ἄκον

φρενοβλαβῆς: ὁ φρενοβλαβῆς – ἡ φρενοβλαβῆς – τὸ φρενοβλαβές

καταφανές: ὁ καταφανής – ἡ καταφανής – τὸ καταφανές.

Υπενθύμιση: Τριτόκλιτα εἶναι τα επίθετα ὅταν το αρσενικό και το ουδέτερο γένος τους κλίνεται κατά την γ' κλίση.

3. Να συμπληρώσετε τον πίνακα με τους τύπους των ρημάτων στα πρόσωπα της ευκτικής των χρόνων που ζητούνται:

Ρήμα	Πρόσωπο	Ενεστώτας	Αόριστος	Παρακείμενος
κινδυνεύω	γ' εν.	κινδυνεύοι	κινδυνεύσαι/η κινδυνεύσειεν	κεκινδυνευκώς -υῖα-ός εἶη
λύω	γ' πληθ.	λύοιεν	λύσαιεν/λύσειαν	λελυκότες -υῖαι-ότα εἶεν
γράφω	β' εν.	γράφοις	γράψαις/ γράψειας	γεγραφώς -υῖα-φός εἶης
νομίζω	α' πληθ.	νομίζοιμεν	νομίσαιμεν	νενομικότες -υῖαι-ότα εἶμεν

4. Να γράψετε τη γενική και δοτική ενικού και πληθυντικού των παρακάτω ουσιαστικών:

Ουσιαστικό	Γεν. εν.	Δοτ. εν.	Γεν. πληθ.	Δοτ. πληθ.
ὁ γραφεύς	τοῦ γραφέως	τῷ γραφεῖ	των γραφέων	τοῖς γραφεύσι (ν)
ἡ δρᾶσις	τῆς δράσεως	τῇ δράσει	τῶν δράσεων	ταῖς δράσεσι (ν)
τὸ πρᾶγμα	τοῦ πράγματος	τῷ πράγματι	τῶν πραγμάτων	τοῖς πράγμασι (ν)
ὁ πατήρ	τοῦ πατρὸς	τῷ πατρὶ	τῶν πατέρων	τοῖς πατράσι (ν)
ὁ ῥήτωρ	τοῦ ῥήτορος	τῷ ῥήτορι	τῶν ῥητόρων	τοῖς ῥήτορσι (ν)
ὁ σωτήρ	τοῦ σωτήρος	τῷ σωτήρι	τῶν σωτήρων	τοῖς σωτήρσι (ν)
ἡ χελιδών	τῆς χελιδόνος	τῇ χελιδόνι	τῶν χελιδόνων	τοῖς χελιδόσι (ν)
ὁ Ἕλληρ	τοῦ Ἑλλήνου	τῷ Ἑλληνι	τῶν Ἑλλήνων	τοῖς Ἑλλησι (ν)
ὁ Τρῶς	τοῦ Τρωὸς	τῷ Τρωὶ	τῶν Τρώων	τοῖς Τρωσὶ (ν)

5. Να μεταφέρετε τα ρήματα στους τύπους που ζητούνται:

βλάπτω	α' πληθ. οριστ. αορ. ε.φ.	ἐβλάψαμεν
παρέχω	γ' εν. υποτ. ενεστ. ε.φ.	παρέχη
πράττω	β' εν. ευκτ. ενεστ. ε.φ.	πράττοις
ἀκούω	β' πληθ. προστ. ενεστ. μ.φ.	ἀκούεσθε
κομίζω	γ' πληθ. οριστ. παρακ. μ.φ.	κεκομισμένοι-αι-α εἰσί(ν)

6. Να βρείτε τα απαρέμφατα των παρακάτω φράσεων και να τα αναγνωρίσετε:

- α. Δοκεῖ μοι διαφέρειν ἀνὴρ τῶν ἄλλων ζώων.
- β. Ὁμολογεῖται τὴν πόλιν ἡμῶν ἀρχαιοτάτην εἶναι.
- γ. Ὁμηρος ἔφη ποιμένα λαῶν εἶναι τὸν ἀγαθὸν στρατηγόν.
- δ. Συμβουλευέω ὑμῖν τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκποδῶν ποιεῖσθαι (=να απομακρύνετε).

α. **διαφέρειν**: ειδικό απαρ. αντικ. του ρ. *δοκεῖ* (εδώ προσωπικό), *ἀνὴρ* υποκ. του διαφέρειν και του ρ. *δοκεῖ* → ταυτοπροσωπία, (μτφρ.: νομίζω ότι ο άνθρωπος διαφέρει από τα άλλα ζώα).

β. **εἶναι**: ειδικό απαρ. υποκ. του απρ. ρ. *ὁμολογεῖται*, *τὴν πόλιν* (αιτιατ.) υποκ. του εἶναι → ετεροπροσωπία αναγκαστική, *ἀρχαιοτάτην* κατηγορ. στο υποκ. τὴν πόλιν και σε αιτ. επειδή το κτγρμν. όταν είναι επίθετο (πρέπει να) συμφωνεῖ κατά ΓΑΠ (= γένος, αριθμό και πτώση), (μτφρ. εἶναι παραδεκτό ότι η πόλη μας είναι αρχαιότατη)].

- γ. εἶναι :** ειδικό απαρ. αντικ. του ρ. ἔφη, τὸν στρατηγὸν υποκ. στο εἶναι, (Ὁμηρος υποκ. του ρ. ἔφη) → ετεροπροσωπία, ποιμένα κτηρμν. στο υποκ. τὸν στρατηγόν, (μτφρ. Ὁ Ὁμηρος εἶπε ὅτι ο καλὸς στρατηγὸς εἶναι ο ηγέτης των λαών)].
- δ. ποιεῖσθαι:** τελικό απαρ. αντικ. του ρ. συμβουλεύω, το εννοούμενο ὑμᾶς υποκ. στο ποιεῖσθαι (το εννοούμενο ἐγὼ υποκ. του ρ. συμβουλεύω) → ετεροπροσωπία, (μτφρ. Σας συμβουλεύω αὐτὸν τον ἄνθρωπο να τον διώξετε) ξ.

- 7.** Να εντοπίσετε τις μετοχές των παρακάτω φράσεων και να τις αναγνωρίσετε συντακτικά:
- α.** Σωκράτης φανερός ἦν θεραπέων τοὺς θεοὺς μάλιστα τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.
- β.** Οὐδενὸς ἀντιπάλου παρόντος ἐνόμισε καταπράξει ἄν (=ὅτι θα μπορούσε να καταφέρει) τι τῇ πόλει ἀγαθόν.
- γ.** Δίκαια λέγοντες πολλοὶ ἄδικοι ποιοῦσιν.
- δ.** Τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ (=την ἐπόμενη νύχτα) ἔφθασαν παρελθόντες (=πρόλαβαν να ξεπεράσουν) τὴν τῶν Ἀθηναίων οἰκοδομίαν.
- ε.** Ἀθηναῖοι ἀπέπλευσαν εἰς Νάξον και Κατάνην διαχειμάσοντες (=για να ξεχειμωνιάσουν).

- α. θεραπέων :** κατηγορηματική, εξαρτάται από το περιφραστικό ρ. φανερός ἦν.
- β. παρόντος :** γενική απόλυτη (=το υποκείμενό της οὐδενός δεν έχει συντακτική θέση σε ἄλλον ὄρο της πρότασης), επιρρηματική αιτιολογική.
- γ. λέγοντες :** συνημμένη (στο υποκ. του ρ. ποιοῦσιν), επιρρηματική εναντιωματική.
- δ. 1) ἐπιούσῃ :** επιθετική, επιθ. προσδιορισμός στο νυκτὶ και
2) παρελθόντες : κατηγορηματική, εξαρτάται από το ρ. ἔφθασαν.
- ε. διαχειμάσοντες :** συνημμένη (στο υποκ. του ρ. ἀπέπλευσαν), επιρρηματική τελική.

- 8.** Στις παρακάτω φράσεις να επισημάνετε και να χαρακτηρίσετε τους τρόπους σύνδεσης (παρατακτική, υποτακτική) ὀρων ἢ προτάσεων.
- α.** Χρήμασιν οὐ μόνον δικαίως ἀλλὰ και ἐλευθερίως ἐχρήτο.
- β.** Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπυνθάνοντο ὅτι αἱ νῆες ἐν Κερκύρα ἤδη εἰσὶ τῶν Πελοποννησίων.
- γ.** Φημὶ δεῖν ἐκείνους μὲν ἀπολέσθαι (=να θανατωθούν), ὅτι ἠσέβησαν, ἐμὲ δὲ σφῆζεσθαι, ὅτι μηδὲν ἡμάρτηκα (=δεν ἔχω διαπράξει καμία ἀδικία).
- δ.** Οὐδεὶς ἄν ὄνειδῖσαι (=δεν θα κοροϊδεύει) τυφλῶ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλεῆσαι (=θα τον λυπόταν).

- α. *οὐ μόνον δικαίως ἀλλὰ καὶ ἐλευθερίως*: παρατακτική, συνδέονται αντιθετικά ὁμοιοί ὀροι, οἱ επιρρηματικοὶ προσδιορισμοὶ *δικαίως, ἐλευθερίως*.
- β. <*ὄτι ... Πελοποννησίων*>: υποτακτική, δευτερεύουσα ονομαστική ειδική πρόταση.
- γ. 1) *ἐκείνους μὲν ἀπολέσθαι ἐμὲ δὲ σῶζεσθαι*: παρατακτική, συνδέονται αντιθετικά ὁμοιοί ὀροι (*ἐκείνους - ἐμέ* καὶ *ἀπολέσαι - σῶζεσθαι*).
- 2) <*ὄτι ἠσέβησαν*>, <*ὄτι μηδὲν ἠμάρτηκα*>: υποτακτική, δύο δευτερεύουσες επιρρηματικές αιτιολογικές προτάσεις.
- δ. [*Οὐδεὶς ἂν ὀνειδίσειε* (=δεν θα κοροϊδεύει) *τυφλῶ*], *ἀλλὰ* [*μᾶλλον ἐλεῆσαι*]: παρατακτική, συνδέονται αντιθετικά ὁμοιοί ὀροι, ἐδῶ κύριες προτάσεις.

9. Στις παρακάτω φράσεις να επισημάνετε και να χαρακτηρίσετε τους ομοιόπτωτους και ετερόπτωτους ονομαστικούς προσδιορισμούς:

- α. Τούτῳ πολλοὶ τῶν νεωτέρων προσέχουσι τὸν νοῦν (=στρέφουν τὴν προσοχή τους).
- β. Πᾶσιν ἀνθρώποις ὁ πᾶς χρόνος οὐχ ἰκανὸς (=αρκετὸς) λόγον ἴσον παρασκευάσαι τοῖς τούτων ἔργοις.
- γ. Τύραννος ἐναντίος ἐλευθερίᾳ καὶ νόμῳ ἐστίν.
- δ. Οὗτος οὖν ὁ ταῦτα ποιήσας θανάτῳ τῷ ἀλγίστῳ (=με τὸν πιο ἐπώδυνο) ἀπώλετο, λιμῶ.
- ε. Ἀρίστανδρος, ἀνὴρ Τελμισσεύς, μάντις θαρρεῖν (=να ἔχει θάρρος) ἐκέλευσεν Ἀλέξανδρον.
- στ. Ἐξέτασιν καὶ δοκιμασίαν ποιεῖται τοῦ Φεραίων ἵππικοῦ.
- ζ. Πολλῶν χρημάτων κρείπτων (=ανώτερος) ὁ παρὰ τοῦ πλήθους ἔπαινος.
- η. Ἠδίστη τῇ γλώττῃ ἀπεκρίνατο (=ἀπάντησε με πολὺ γλυκὰ λόγια).

- α. *Ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί*: δεν υπάρχουν.
Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί: τῶν νεωτέρων = γεν. διαιρετική στο *πολλοί*
- β. *Ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί*: *Πᾶσιν* = κατηγορ. προσδ. στο *ἀνθρώποις* ♦ *ὁ πᾶς* = επιθ. προσδ. στο *χρόνος* (επειδὴ τὸ ἐπίθετο *πᾶς* ἔχει ἄρθρο ἢ επειδὴ βρίσκεται ἀνάμεσα σε ἄρθρο καὶ ουσιαστικό) ♦ *ἴσον* = κατηγορ. προσδ. στο *λόγον* ♦ *τούτων* = επιθ. προσδ. στο *ἔργοις* (ὁ ετερόπτωτος προσδιορισμὸς *τούτων*, επειδὴ βρίσκεται ἀνάμεσα σε ἄρθρο καὶ ουσιαστικό επιθετικοποιεῖται, λειτουργεῖ δηλαδὴ ὡς ἐπίθετο, ὡς επιθετικὸς προσδιορισμὸς).
Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί: *τοῖς ἔργοις* = δοτ. αντικειμενική στο *ἴσον* (Τα ἐπίθετα που σημαίνουν ἰσότητα ἢ συμφωνία συντάσσονται με Δοτική Αντικειμενική).
- γ. *Ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί*: δεν υπάρχουν.
Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί: *ἐλευθερίᾳ, νόμῳ* = δοτ. αντικειμενική στο *ἐναντίος* (Τα ἐπίθετα που σημαίνουν φιλία ἢ ἔχθρα συντάσσονται με Δοτική Αντικειμενική).

- δ.** Ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί: **τῷ ἀλγίστῳ** = επιθ. προσ. στο θανάτῳ ♦ **ὁ ποιήσας** = επιθ. προσδ. στο οὔτος (εἶναι μια επιθετική μετοχή που λειτουργεί ως επιθετικός προσδιορισμός) ♦ **λιμῷ** = επεξήγηση στο θανάτῳ.
Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί: δεν υπάρχουν.
- ε.** Ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί: **ἀνήρ** = παράθεση στο Ἀρίστανδρος ♦ **Τελμισσεύς** επιθ. προσδ. στο ἀνήρ ♦ **μάντις** = παράθεση στο Ἀρίστανδρος.
Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί: δεν υπάρχουν.
- στ.** Ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί: **Φεραίων** = επιθ. προσδ. στο τοῦ ἵππικοῦ.
Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί: **τοῦ ἵππικοῦ** = γεν. αντικειμενική στα ἐξέτασιν, δοκιμασίαν («ἐξετάζει και δοκιμάζει το ἵππικό». Η Γενική Αντικειμενική προσδιορίζει, συμπληρώνει τη σημασία ουσιαστικών και επιθέτων που φανερώνουν ενέργεια. Η γενική είναι το αντικείμενο αυτής της ενέργειας π.χ. ν.ε. βάψιμο σπιτιού → βάφει = ρ. σπίτι = αντικ.).
- ζ.** Ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί: **πολλῶν** = επιθ. προσδ. στο χρημάτων ♦ **παρά τοῦ πλήθους** = επιθ. προσδ. (εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός που επιθετικοποιείται επειδή βρίσκεται ανάμεσα σε άρθρο και ουσιαστικό) στο ὁ ἔπαινος.
Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί: **χρημάτων** = γεν. συγκριτική στο ὁ ἔπαινος, συγκριτικό η λ. κρείττων.
- η.** Ομοιόπτωτοι προσδιορισμοί: **Ἡδίστη:** κατηγορηματικός προσδ. στο τῆ γλώττη.
Ετερόπτωτοι προσδιορισμοί: δεν υπάρχουν.

10. Στις παρακάτω φράσεις να επισημάνετε και να χαρακτηρίσετε τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς.

- α.** Ἐκεῖνοι διὰ τοὺς ἐν Πειραιεῖ κινδύνους ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων ζηλοῦνται.
β. Ἐχώρουν (=βάδιζαν) ἐκ τῶν οἰκιῶν πρὸς αὐτούς.
γ. Πολλοὶ Ἀθηναῖοι τῷ λιμῷ ἀπέθανον.
δ. Ταχέως τὸν ποταμὸν διέβαινον.
ε. Τοῦ αὐτοῦ θέρους οὐ πολλῶ ὕστερον ἀφίκοντο εἰς τὴν χώραν.
στ. Μόνοι αἱ Ἄμαζόνες ὠπλισμένοι ἦσαν σιδήρῳ.
ζ. Νομίζω πᾶσαν φύσιν μαθήσει καὶ μελέτη πρὸς ἀνδρείαν αὖξεσθαι.

- α.** **διὰ τοὺς κινδύνους** = εμπρόθ. επιρρ. προσδ. της αιτίας, συμπληρώνει την έννοια του ρ. *ζηλοῦνται* που είναι ρ. ψυχικού πάθους.
ἐν Πειραιεῖ = εμπρόθ. επιρρ. προσδ. του τόπου.
ὑπὸ πάντων = εμπρόθ. επιρρ. προσδ. που φανερώνει το ποιητικό αίτιο συμπληρώνει την έννοια του ρ. *ζηλοῦνται*.

- β.** *ἐκ τῶν οἰκιῶν* = εμπρόθ. επιρρ. προσδ. στο ρ. *ἐχώρου*, φανερώνει την από τόπο κίνηση.
πρὸς αὐτούς = εμπρόθ. επιρρ. προσδ. στο ρ. *ἐχώρου*, φανερώνει την κατεύθυνση (προς πρόσωπο).
- γ.** *τῷ λιμῷ* = πτωτικός¹² επιρρ. προσδ. φανερώνει αιτία, δοτική της αιτίας στο ρ. *ἀπέθανον*.
- δ.** *ταχέως* = επιρρηματικός προσδ. στο ρ. *διέβαινον*, φανερώνει τρόπο.
- ε.** *τοῦ θέρου* = πτωτικός επιρρ. προσδ. στο ρ. *ἀφίκοντο*, φανερώνει χρόνο, γενική του χρόνου.
πολλῷ = πτωτικός επιρρ. προσδ. στο επίρρημα *ὑστερον*, φανερώνει ποσό, δοτική του ποσού.
ὑστερον = επιρρ. προσδ. στο ρ. *ἀφίκοντο*, φανερώνει χρόνο.
εἰς τὴν χώραν = εμπρόθ. επιρρ. προσδ. στο ρ. *ἀφίκοντο*, φανερώνει κατεύθυνση σε τόπο.
- στ.** *σιδήρῳ* = πτωτικός επιρρ. προσδ. στο ρ. *ἦσαν*, φανερώνει ὄργανο, δοτική του οργάνου.
- ζ.** *μαθήσει, μελέτη* = πτωτικός επιρρ. προσδ. στο απαρ. *αὔξεσθαι*, φανερώνει το μέσο, δοτική του μέσου.
πρὸς ἀνδρείαν = εμπρόθ. επιρρ. προσδ. στο απαρ. *αὔξεσθαι*, φανερώνει σκοπό.

Πρόσθετες Ασκήσεις από το βιβλίο του εκπαιδευτικού

1. Να γίνει εγκλιτική αντικατάσταση¹³ σε όλους τους χρόνους των ρημάτων *παύω, παύομαι* στο γ' εν.

	Οριστική	
Ενεστώτας	παύει	παύεται
Παρατατικός	ἔπαυε	ἐπαύετο
Μέλλοντας	παύσει	παύσεται
Αόριστος	ἔπαυσε	ἐπαύσατο ¹⁴
Παρακείμενος	πέπαυκε	πέπαυται
Υπερσυντέλικος	ἐπεπαύκει	ἐπέπαυτο

12. Πτωτικός επιρρηματικός προσδιορισμός= πλάγια πτώση ονόματος που λειτουργεί ως επίρρημα.

13. Εγκλιτική αντικατάσταση = αντικατάσταση σε όλους τους χρόνους μιας ἐγκλίσης (αλλαγή χρόνων).
 Χρονική αντικατάσταση = αντικατάσταση ενός χρόνου σε όλες τις ἐγκλίσεις (αλλαγή ἐγκλίσεων).

14. Για να υπάρξει συνέπεια μεταξύ των διδαχθέντων στην α' και β' τάξη και των ζητούμενων στην παρούσα επαναληπτική άσκηση, παραλείφθηκαν οι παθητικοί χρόνοι του ρήματος.

2. Να συμπληρώσετε τα κενά με τους ζητούμενους τύπους (για τις μετοχές θα βρείτε την πτώση και τον αριθμό με βάση το άρθρο):

Πρότερον μὲν, ὧ βουλή, (α' εν. οριστ. παρατ. ε.φ. νομιζῶ) ἐξεῖναι τῶ (μτχ. ενεστ. ρ. βούλομαι) μήτε (αιτ. πληθ.ουσ. δίκη) (απαρ. ενεστ. ε.φ. ἔχω) μήτε πράγματα· νυνὶ δὲ οὕτως ἀπροσδοκῆτως πονηροῖς συκοφάνταις περιπέπτωκα, ὥστε δοκεῖ μοι δεῖν καὶ τοὺς μὴ (μτχ. παρακ. ρ. γίγνομαι) ἤδη δεδιέναι περὶ τῶν μελλόντων (απαρ. μέλλ.ρ. εἰμί)· διὰ γὰρ τοὺς (τοιούτος) οἱ κίνδυνοι κοινοὶ γίνονται καὶ τοῖς μηδὲν ἀδικοῦσι καὶ τοῖς πολλὰ ἡμαρτηκόσιν.

ἐνόμιζον, βουλομένω, δίκας, ἔχειν, γεγονότας, ἔσεσθαι, τοιούτους.

3. Στο παραπάνω κείμενο:

- α) να αναγνωρισθῆ συντακτικά το απαρέμφατο ἐξεῖναι,
β) να κλιθῆ και στους δύο αριθμούς η φράση πονηροῖς συκοφάνταις,
γ) να αναγνωριστῆ γραμματικά ο τύπος ἡμαρτηκόσιν και να γραφτῆ το α' εν. ὁλων των χρόνων στην οριστική.

- α) **ἐξεῖναι** = ειδ. απαρ. αντικ. ρ. ἐνόμιζον, ως απαρ. του απροσ. ρ. ἔξεστι ἔχει υποκ. του απαρ. ἔχειν και από την δοτ. προσωπ. τῶ βουλομένω προκύπτει το υποκ. του ἔξεστι τὸν βουλόμενον, σε πτώση αιτ. επειδὴ η ετεροπροσωπία είναι αναγκαστική.

β)

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
Ονομαστική	ο	πονηρὸς συκοφάντης	οἱ	πονηροὶ συκοφάνται
Γενική	τοῦ	πονηροῦ συκοφάντου	τῶν	πονηρῶν συκοφαντῶν
Δοτική	τῷ	πονηρῷ συκοφάντη	τοῖς	πονηροῖς συκοφάνταις
Αιτιατική	τὸν	πονηρὸν συκοφάντην	τούς	πονηροὺς συκοφάντας
Κλητική	ὦ	πονηρέ συκοφάντα	ὦ	πονηροὶ συκοφάνται

- γ) 1) Αναγνώριση: **ἡμαρτηκόσιν**: μτχ. παρακ. του ρ. ἁμαρτάνω, δοτ. πληθ. αρσ. γέν.
2) Α' εν. ὁλων των χρόνων στην οριστική¹⁵ (ή ΑΧ): **ἁμαρτάνω, ἡμάρτανον, ἁμαρτήσομαι¹⁶, ἡμαρτον^{β'17}, ἡμάρτηκα, ἡμαρτήκειν.**

15. Το α' ενικό πρόσωπο ὁλων των χρόνων της Οριστικής ονομάζουμε Αρχικούς Χρόνους τους ρήματος (ΑΧ). Οι ΑΧ είναι απαραίτητοι για τη λύση ρηματικών γραμματικών ασκήσεων.

16. Το ρ. ἁμαρτάνω είναι ανώμαλο, δε σχηματίζεται δηλ. σε ὁλους τους χρόνους ὅπως τα βαρύνοντα π.χ. το ρ. λύω.

17. Το β' σημαίνει Δεύτερος Αόριστος. Ο β' Αόριστος παρουσιάζεται στην 6η Ενότητα του σχολικού βιβλίου. Συστηματικά και αναλυτικά παρουσιάζεται στην 6η Ενότητα και του παρόντος βιβλίου.

4. Να αναγνωρίσετε συντακτικά τα απαρέμφατα και τις μετοχές των φράσεων:
- α)** Ὁ Περικλῆς ἔλεγεν κρατίστην εἶναι τὴν δημοκρατίαν, ἐν ᾗ πάντες τοὺς νόμους φυλάττουσιν.
- β)** Ἀπερχόμενος ἐκέλευσεν ἡμᾶς πορεύεσθαι ἡσύχως.
- γ)** Ἐμπειροὶ ὄντες περὶ τὰ ναυτικά βούλονται κυβερνήται γενέσθαι.
- δ)** Νῦν οὖν σοὶ καιρὸς ἐστὶν ἐπιδείξασθαι τὴν παιδείαν καὶ φυλάξασθαι μὴ ληφθῶμεν κλέπτοντες.
- ε)** καὶ αὐτοῦ ταῦτα λέγοντος, Σόλων ἔχαιρεν.
- στ)** Στρατηγοὶ ἀκούουσιν τὴν πόλιν μεγάλην οὔσαν.
- ζ)** Οἱ Ἕλληνες διετέλεσαν μαχόμενοι δέκα ἡμέρας.
- η)** Δίκαια πράξας βοηθοὺς ἔξεις.

- α)** εἶναι = ειδ. απαρ. αντικ.ρ. ἔλεγεν, ὁ Περικλῆς υποκ. → ταυτοπροσωπία. Μετοχές δεν υπάρχουν.
- β)** πορεύεσθαι = τελ. απαρ. αντικ. ρ. πορεύεσθαι, με το ενν. οὔτος υποκ. → ταυτοπροσωπία.
ἀπερχόμενος = συν. επιρρ. χρον. μτχ. με το ενν. οὔτος υποκ.
- γ)** γενέσθαι = τελ. απαρ. αντικ. ρ. βούλονται, με το ενν. οὔτοι υποκ., → ταυτοπροσωπία, κυβερνήται κτηρμν.
ὄντες = συν. επιρρ. αιτιολ. μτχ., το ενν. οὔτοι υποκ., ἔμπειροι κτηρμν.
- δ)** ἐπιδείξασθαι καὶ φυλάξασθαι = τελ. απαρ. υποκ. στην απρ. ἔκφραση καιρός ἐστὶν, σὲ υποκ (ἀπὸ τη δοτ. προσ. σοί) → ετεροπροσωπία αναγκαστική, τὴν παιδείαν αντικ.
κλέπτοντες = κατηγορ. μτχ., με το ενν. ἡμεῖς υποκ.
- ε)** λέγοντος = γεν. ἀπόλ. επιρρ. αιτιολ., αὐτοῦ υποκ. Απαρέμφατα δεν υπάρχουν.
- στ)** οὔσαν = κατηγορ. μτχ., τὴν πόλιν υποκ. Απαρέμφατα δεν υπάρχουν.
- ζ)** μαχόμενοι = κατηγορ. μτχ., οἱ Ἕλληνες υποκ. Απαρέμφατα δεν υπάρχουν.
- η)** πράξας = συν. επιρρ. μτχ. υποθ., σὺ υποκ.

5. Να υπογραμμίσετε τα αντικείμενα των ρηματικών τύπων και να δικαιολογήσετε την πτώση τους.
Εἰ δὲ τοι ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις τοῦτο ἠνείχετο, ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, μάλιστα δὲ οἱ αὐτοῦ υἱεῖς, ὁπότε συμβάλλοιεν τοῖς Ἀχαιοῖς, ἀπώλλυντο, Πρίαμος, εἰ καὶ αὐτὸς Ἑλένη συνώκει, ἀπέδωκε ἄν αὐτὴν Μενελάω, ἵνα αὐτὸς καὶ οἱ ὑπήκοοι αὐτοῦ ἀπαλλαγεῖεν τῶν παρόντων κακῶν.

- τοῦτο** : αντικ. στο ρ. ἠνείχετο (ἀνέχομαι τινά)
- τοῖς Ἀχαιοῖς** : αντικ. στο ρ. συμβάλλοιεν (συμβάλλω τινί, τα συνθ. ρ. με την πρόθεση συν, συντάσσονται με δοτική)
- Ἑλένη** : αντικ. στο ρ. συνώκει (συννοικῶ τινί)

αὐτήν, Μενελάω : αντικ. στο ρ. ἀπέδωκεν ἄν (αποδίδωμι τινί τι, ρ. δίπτωτο)
τῶν κακῶν : αντικ. στο ρ. ἀπαλλαγεῖεν (απαλλάττομαι τινός, τα ρ. απομα-
κρύνσεως σημαντικά συντάσσονται με γενική).

Το γνωμικό της ενότητας

σχ. βιβλ. σελ. 13

Ὁ γραμμάτων ἄπειρος οὐ βλέπει βλέπων.

(Ὅποιος δεν ξέρει γράμματα, ας έχει μάτια. Τίποτα δε βλέπει!)

Μένανδρος, *Γνώμαι μονόστιχοι* 438

❖ Συμφωνείτε εσείς με τον Μένανδρο; Να αναπτύξετε το σκεπτικό σας.

Για τον Μένανδρο ό,τι είναι τα μάτια για το σώμα είναι η μόρφωση για το νου. Με τα μάτια ο άνθρωπος βλέπει, αλλά με το νου και την ψυχή κατανοεί και εξηγεί τον κόσμο. Τα 'μάτια' του νου και της ψυχής ανοίγουν με τη μόρφωση. Όσο περισσότερο μορφώνεται ο άνθρωπος τόσο οξύτερη γίνεται η πνευματική του όραση, τόσο περισσότερο καταλαβαίνει τη ζωή, τόσο καλύτερα τη βιώνει. Όταν, αντίθετα, λείπει η μόρφωση, τα μάτια του νου μένουν τυφλά, ο άνθρωπος ζει στο σκοτάδι, δηλαδή στην άγνοια και στην αδυναμία να κατανοήσει τον κόσμο και να συμμετέχει ισότιμα σε αυτόν. Είναι λοιπόν φανερό: Όποιος δεν έχει μόρφωση, ας έχει μάτια, στην πραγματικότητα είναι τυφλός.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

σχ. βιβλ. σελ. 100

Μετάφραση – μεταγραφή

Πρώτο παράλληλο κείμενο: Γ. Σεφέρη, 'Ελένη

‘Δεν μπήκα στο γαλαζόπλωρο καράβι.
Ποτέ δὲν πάτησα τὴν ἀντρεωμένη Τροία’.
Μὲ τὸ βαθὺ στηθόδεσμο, τὸν ἥλιο στὰ μαλλιά, κι αὐτὸ τὸ ἀνάστημα
ἴσκιοι καὶ χαμόγελα παντοῦ
στοὺς ὤμους στοὺς μηροὺς στὰ γόνατα·
ζωντανὸ δέρμα, καὶ τὰ μάτια
μὲ τὰ μεγάλα βλέφαρα, ἦταν ἐκεῖ, στὴν ὄχθη ἐνὸς Δέλτα.
Καὶ στὴν Τροία;

Τίποτε στην Τροία - ένα εἶδωλο.
Ἔτσι το θέλαν οἱ θεοί.
Κι ὁ Πάρης, μ' ἕναν ἴσκιο πλάγιαζε σὰ νὰ ἦταν πλάσμα ἀτόφιο·
κι ἐμεῖς σφαζόμεσταν γιὰ τὴν Ἑλένη δέκα χρόνια».

Δεύτερο παράλληλο κείμενο: Γοργία, Ἑλένης ἐγκώμιον 6

Εἴτε γιατί το θέλησε ἡ τύχη εἴτε γιατί το αποφάσισαν οἱ θεοί και το πεπρωμένο ἢ ἐπειδὴ τὴν ἀπήγαγαν με τὴ βία, μπορεί και ἐπειδὴ πίστεψε σε λόγια ἢ και γιατί ἐπεσε στα δίχτυα του ἔρωτα, ἔκανε ὅ,τι ἔκανε [ἡ Ἑλένη]. Και αν αἴτιος εἶναι το πρώτο, τότε δίκαια κατηγορεῖται. Γιατί ὅσο και αν ὁ ἄνθρωπος το θέλει, να ἀλλάξει τὴ θεϊκὴ βούληση δε μπορεί. Ἡ τύχη και ὁ θεός φταίνει; Ἀς ἀπαλλαχτεῖ πια και ἡ Ἑλένη ἀπὸ τὴν ἀτίμωση και τὴ ντροπή.

Ἀπαντήσεις στις Ερωτήσεις του σχολικοῦ βιβλίου

σχ. βιβλ. σελ.101

1. Ποιες εκδοχές σχετικά με τον μῦθο τῆς Ἑλένης προσφέρουν τα παραπάνω ἀποσπάσματα;

Ὁ τρόπος που ἀντιλαμβάνεται το μῦθο τῆς Ἑλένης ὁ Γ. Σεφέρης εἶναι ἡ εκδοχὴ του Ἡροδότου, ὅτι δηλαδή ἡ Ἑλένη δεν πῆγε ποτέ στην Τροία και ὅτι ὁ πόλεμος ἦταν θέλημα των θεῶν. Ἀντίθετα, για το Γοργία ἡ Ἑλένη πῆγε στην Τροία εἴτε ἀθελά τῆς εἴτε παρακινημένη ἀπὸ τὴν Τύχη ἢ ἀπὸ τὴ μοῖρα, ἀπὸ κάποιον θεό ἢ ἀκόμα και ἀπὸ τον ἴδιο τον ἔρωτα. Για το Γοργία ἡ Ἑλένη εἶναι ἀθῶα, δε φέρει ευθύνη, συνεπῶς δεν πρέπει και να κατηγορεῖται.

2. Ποια κοινὰ στοιχεῖα συνδέουν τα παραπάνω ἀποσπάσματα με το κείμενο τῆς Ενότητας;

Το κοινὸ στοιχεῖο των ἀποσπασμάτων αυτῶν με το κείμενο τῆς Ενότητας εἶναι ἡ ἐρμηνεία τῆς παρουσίας τῆς Ἑλένης στην Τροία και οἱ ευθύνες που τὴ βαρύνουν. Και στα τρία κείμενα ἡ Ἑλένη δε βαρύνεται με ἐνοχὴ εἴτε γιατί δεν πῆγε ποτέ στην Τροία (κείμενο Ἡροδότου και Γ. Σεφέρη) εἴτε γιατί υπῆρξε ἔρμαιο των ἀποφάσεων τῆς τύχης.

3. Γνωρίζετε ἄλλα ἔργα βασισμένα στον μῦθο τῆς ὠραίας Ἑλένης;

Ἐκτός ἀπὸ το ἔργο του Ἡροδότου, το ποῖημα του Γ. Σεφέρη *Ἑλένη*, του Γοργία *Ἑλένης ἐγκώμιον*, ἄλλα ἔργα βασισμένα στο μῦθο τῆς ὠραίας Ἑλένης εἶναι *Ἑλένη του Ευριπίδη*, *Παλινῳδία* του ἀρχαίου λυρικοῦ ποιητῆ *Στησίχορου*, *Ἑλένη* του *Τ. Σινόπουλου*, *Ἑλένη* του *Γ. Ρίτσου*, *Ἑλένη* του *Ν. Καζαντζάκη*. Ἐπίσης ὁ μῦθος τῆς Ἑλένης ἔχει ἐμπνεύσει τον *Ο. Ελύτη* και τους *Γ. Ἀπολλίναire* και *Ρ.Ι. Γιουνε*.